

ks. Piotr Kroczek

<https://orcid.org/0000-0002-6872-2953>

UNIwersytet Papiński Jana Pawła II w Krakowie

Weronika Lipińska

<https://orcid.org/0009-0005-5398-9187>

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Kanoniczne konsekwencje nieodbierania przesyłek poleconych przez proboszcza na przykładzie kazusu

Ochrona danych osobowych w Kościele jest zagadnieniem wielowymiarowym. Jednym z tych wymiarów jest działalność administracyjna Kościoła związana z relacjami pomiędzy urzędami kościelnymi (kan. 154 KPK 1983¹), takimi jak np. Kościelny Inspektor Ochrony Danych (art. 35 ust. 2 dekretu z 2018 roku²) a jednostkami organizacyjnymi Kościoła, w tym parafiami (kan. 515 § PK). Relacje, o których mowa, są oparte na przepisach prawa kanonicznego, a szczególnie te wskazane w dekreście z 2018 roku.

W ustawie tej zapisano procedurę odwoławczą przewidzianą dla sytuacji, w której osoba, której dane dotyczą, uzna, że przetwarzanie jej danych nie jest zgodne

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–317, tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 r. Zaktualizowany przekład na język polski, zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 2022*. Cytowane kanony pochodzą z tego źródła.

² Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., „Akta Konferencji Episkopatu Polski” (2018) nr 30, s. 31–54 [dalej: dekret z 2018 roku].

z przepisami dekretu z 2018 roku i składa skargę na administratora do organu nadzorczego, czyli do Kościelnego Inspektora Ochrony Danych (art. 41 dekretu z 2018 roku). Kościelny Inspektor Ochrony Danych jako niezależny organ, m.in. zapewniający przestrzeganie przepisów o ochronie danych osobowych w ramach i zgodnie z działaniem Kościoła katolickiego i jego struktur (art. 35 ust. 1 dekretu z 2018 roku), jest uprawniony do żądania od administratorów działających w ramach Kościoła udzielenia informacji związanych z przetwarzaniem i ochroną danych także w ramach prowadzenia przedmiotowej procedury.

Oto kazus, z którym Kościelny Inspektor Ochrony Danych zetknął się w swojej praktyce nadzorczej: w ramach prowadzenia postępowania Kościelny Inspektor Ochrony Danych na adres parafii znajdujący się w schematyzmie diecezji wysłał listem poleconym pytania dotyczące sprawy objętej skargą. Jednakże proboszcz nie podejmował listów poleconych (przesyłka rejestrowana). Listy wracały do nadawcy. Kościelny Inspektor Ochrony Danych nie mógł więc zebrać części dowodów w prowadzonej sprawie, w tym poznać stanowiska administratora dotyczącego sprawy.

Pytanie brzmi: jak ocenić z punktu widzenia prawa kanonicznego zachowanie proboszcza? Celem artykułu jest naświetlenie tego kazusu z punktu widzenia prawa kanonicznego i odpowiedź na to pytanie.

1. Reprezentowanie parafii przez proboszcza

Aby przedstawić zależność pomiędzy konkretnym zachowaniem proboszcza a jego zgodnością z prawem kanonicznym, należy wskazać, kim jest proboszcz w parafii i jakie należą do niego obowiązki w świetle przepisów prawa kanonicznego. Proboszcz jako własny pasterz zleconej mu parafii (kan. 519, zob. kan. 515 § 1) sprawuje opiekę duszpasterską nad powierzoną mu wspólnotą wiernych (kan. 526 § 1)³. W ramach swojego urzędu wypełnia wobec jej członków zadania uświęcania, nauczania i kierowania (*munera docendi, sanctificandi et regendi*) (kan. 519), funkcje (*functiones*) specjalnie mu powierzone jako proboszczowi (zob. np. kan. 530) oraz rozmaite inne obowiązki (*obligationes*) czy inne czynności (np. kan. 528

³ Por. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum Christus Dominus de pastorali Episcoporum*, 28.10.1965, „Acta Apostolicae Sedis” 58 (1966), s. 673–696; tekst łacińsko-polski: Sobór Watykański II, Dekret o apostolskich zadaniach biskupów Kościoła *Christus Dominus*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2008, s. 362–407, tu nr 30.

§ 1–2, kan. 529 § 1, kan. 532, kan. 536 § 1, kan. 543 § 1, kan. 535 § 1, kan. 851 nr 2, kan. 958 § 1, kan. 1282, kan. 1284 § 1, kan. 1307 § 1). W zakresie przedmiotowym obowiązków i uprawnień proboszcza mieszają się więc sprawy i tych duchowe, i materialne⁴.

Proboszcz wykonuje urząd kościelny proboszcza pod władzą biskupa diecezjalnego (*sub auctoritate Episcopi dioeciesani*), który mu ten urząd powierzył (kan. 515 § 1).

Powyższe uregulowania oznaczają to m.in., że proboszcz nie może dowolnie sprawować swojego urzędu, przykładowo arbitralnie wybierając kompetencje związane z urzędem, z których chce skorzystać; aczkolwiek posiada on „pewną autonomię w zakresie działania”⁵.

Jednym z zadań proboszcza jest reprezentowanie parafii jako osoby prawnej. Proboszcz ma działać w jej imieniu jako jej prawny przedstawiciel (kan. 118, kan. 532)⁶. Ta reprezentacja może obejmować przyjmowanie oświadczeń wiedzy lub woli, żądań, a także pytań kierowanych do parafii. Zakres reprezentacji parafii, z uwagi na dobro samej parafii i Kościoła, należy rozmieć szeroko. Parafia bowiem działa przez swój organ – proboszcza. W zakres obowiązków związanych z reprezentowaniem parafii wchodzi z pewnością prowadzenie korespondencji, w tym jej odbieranie.

2. Delikty dyscyplinarne

Niewykonywanie przedstawionych obowiązków, w tym odbierania korespondencji może być kanonicznym deliktem dyscyplinarnym popełnianym przez proboszcza.

Po pierwsze, nie odbierając poczty, proboszcz narusza obowiązek wiernego (*fideliter*), czyli uczciwego⁷ wykonywania przez siebie zadania (*munus*)⁸. Taki obowiązek ma proboszcz na mocy kan. 274 § 2.

⁴ Zob. P. Kroczyk, *Parafia w optyce katolickiej i luterańskiej. Studium teologiczno-prawne*, Kraków 2017, s. 103–109.

⁵ E. Szafranski, *Pozycja proboszcza w prawie kodeksowym*, „Prawo Kanoniczne” 35 (1992) nr 1–2, s. 50.

⁶ Według prawa polskiego przedstawicielem ustawowym parafii jest proboszcz (art. 7 ust. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1966).).

⁷ *Fideliter*, w: A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Poznań–Warszawa–Lublin 1958, s. 260.

⁸ Zadanie (*munus*) jest pojęciem szerszym niż urząd (*oficjum*), to drugie bowiem jest zadaniem ustanowionym na stałe (kan. 145 § 1).

Po drugie, proboszcz jako organ osoby prawnej ma obowiązek, zawarty w kan. 532, występowania w imieniu parafii we „wszystkich czynnościach prawnych” (*omnibus negotiis iuridicis*) na forum kościelnym i poza nim. Przedmiotowe czynności mogą być dokonywane w dowolnej procedurze, w tym także kanonicznej, i mieć na celu jakikolwiek zgodny z prawem skutek. Czynności te obejmują więc także procedurę związaną z ochroną danych na forum Kościoła.

Po trzecie, proboszcz nie odbierając przesyłki od Kościelnego Inspektora Ochrony Danych, narusza obowiązek zawarty w art. 38 ust. 1 dekretu z 2018 roku, który nakazuje mu współpracę z Kościelnym Inspektorem Ochrony Danych poprzez udzielanie informacji związanych z przetwarzaniem i ochroną danych.

Sankcją dyscyplinarną za powyższe delikty, jeżeli będą one zakwalifikowane jako „poważne zaniedbywanie lub naruszanie obowiązków parafialnych”, może być odwołanie proboszcza z parafii (kan. 1741 nr 4).

3. Delikty karne

Niezależnie od wyżej przedstawionych kanonicznych deliktów dyscyplinarnych, niedobieranie korespondencji może być także: a) przestępstwem nadużycia urzędu albo b) przestępstwem zaniedbania urzędu.

Jeżeli stwierdzi się, że zachowanie proboszcza polegające na nieodbieraniu korespondencji było celowe, może zostać zakwalifikowane także jako przestępstwo nadużycia urzędu kościelnego (kan. 1378 § 1). Przestępstwo to „oznacza, najogólniej rzecz biorąc, świadome i chciane przekroczenie zakresu i granic ustawowych”⁹ wykonywania urzędu kościelnego przez proboszcza – „tak co do istoty, jak i sposobu ich wykonywania”¹⁰. Nadużyciem jest w omawianym przypadku zaniechanie proboszcza, zmierzające do celów odmiennych niż te, które powinien on realizować oraz odrzucenie przez niego kompetencji, które ma z mocy prawa i z których ma obowiązek korzystać¹¹. Poprzez to zaniechanie proboszcz nie wykonuje obowiązków związanych z urzędem proboszcza, np. obowiązku reprezentowania

⁹ P. Skonieczny, *Przestępstwo kanoniczne naruszenia przepisów Kościoła w Polsce o ochronie danych osobowych. Komentarz do art. 42 ust. 2–4 dekretu KEP z 13 marca 2018 roku*, „Annales Canonici” 16 (2020) nr 1, s. 71.

¹⁰ P. Skonieczny, *Przestępstwo kanoniczne naruszenia przepisów*, s. 71.

¹¹ Por. F. Lempa, *Przestępne nadużycie władzy kościelnej w prawie powszechnym Kościoła łacińskiego*, Lublin 1991, s. 280.

parafii jako jej organ. Dodatkowo, proboszcz jako sprawca utrudnia innemu urzędowi kościelnemu, czyli Kościelnemu Inspektorowi Ochrony Danych wykonywanie jego obowiązków i uprawnień, a przez to działa na szkodę publiczną i uniemożliwia Kościołowi wykonywanie misji i stosowanie własnego prawa¹².

Do stwierdzenia przestępstwa nadużycia konieczne jest przypisanie winy umyślnej sprawy. Oznacza to, że sprawca działał z zamiarem bezpośrednim (*cum dolo*), świadomie i dobrowolnie (*deliberate*), chcąc naruszyć obowiązujące go normy w zakresie jego urzędu (kan. 1321 § 2).

Przestępstwo nadużycia jest przestępstwem formalnym.

Stwierdzenie zaistnienia tego przestępstwa może przynieść, stosownie do wagi zaniechania, konsekwencje w postaci kary nałożonej na proboszcza, np. kary grzywny, a nawet kary pozbawienia urzędu, oraz może łączyć się z obowiązkiem naprawienia przez proboszcza szkody.

Jednakże, w sytuacji, gdy proboszcz nie miał woli naruszenia swoich obowiązków, o których była mowa, poprzez niedobieranie przesyłki, to i tak mógł dopuścić się czynu naruszającego obowiązki swojego urzędu i przez to mógł popełnić przestępstwo zaniechania (kan. 1378 § 2). Przestępstwo to może (wyjątkowo na tle innych przestępstw zawartych w kodeksie) zostać popełnione z winy nieumyślnej (*ex culpa*).

W omawianym przypadku zawinionym zaniechaniem (łac. *culpabili neglegentia*) jest brak zachowania wymaganej zapobiegliwości, staranności czy pilności w wykonywaniu obowiązków urzędu czy też uczciwości i wierności (*fideliter*), której domaga się prawo np. w kan. 274 § 2 przy realizacji zadania (a więc i urzędu¹³) przez proboszcza. Czynem przestępnym będzie więc niedobieranie poczty z powodu niedbalstwa, czyli np. nieznajomości przez proboszcza swoich obowiązków, czy zapomnienie o nich, względnie nieświadome uchybienie terminu.

Trzeba zaznaczyć, że przestępstwo zaniechania jest przestępstwem skutkowym, czyli zaniechanie proboszcza musi doprowadzić do zaistnienia szkody lub zgorznięcia (*cum damno alieno vel scandalo*). Szkoda może być materialna, moralna czy duchowa i nie musi być ona znaczna¹⁴. Nie może budzić wątpliwości to, że nie

¹² Por. J. Krukowski, P. Kaleta, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 4: *Księga VI. Sankcje karne w Kościele*, red. J. Krukowski, Poznań 2022, s. 254.

¹³ Zob. przypis 7.

¹⁴ G. Millot, *La négligence dans l'exercice des charges. Approche en droit canonique penal*, Roma 2014, s. 212–213 i 228.

odbierając poczty, proboszcz wyrządza szkodę urzędowi kościelnemu, czyli Kościelnemu Inspektorowi Ochrony Danych.

Proboszcz, któremu udowodniono to przestępstwo, powinien być sprawiedliwie ukarany (np. grzywną) i powinien zostać zobowiązany do naprawienia szkody lub zgorzenia. W sytuacji, gdyby poważnie zaniedbał lub naruszył obowiązki parafialne, może zostać z tej parafii odwołany. Stwierdzenie przestępstwa zaniedbania może być przesłanką do podważenia zdatności proboszcza do pełnienia tego urzędu (zob. kan. 521 § 2 oraz kan. 1741 nr 1).

Zachowanie proboszcza polegające na niepodejmowaniu listów poleconych wysyłanych na adres parafii przez Kościelnego Inspektora Ochrony Danych jest niezgodne z prawem kanonicznym. Taki czyn może mieć daleko idące konsekwencje, wykraczające poza zakres działalności administracyjnej parafii i dotyczące realizacji praw osób, których dane dotyczą. Nie można tracić z pola widzenia także tego, że proboszcz jako reprezentujący (*sensu largo*) Kościół ma działać legalnie, uczciwie i sprawiedliwie, dając dowód swojej prawości, nienaganności i wierności¹⁵. Proboszcz ma bez wątplenia obowiązek takiego działania, aby „cenny urząd proboszczowski”¹⁶ był należycie sprawowany.

Kościelny Inspektor Ochrony Danych zetknąwszy się z kazusem, który stał się kanwą dla przedstawienia tych analiz, powinien powiadomić ordynariusza proboszcza (np. w trybie kan. 1717 § 1), prosząc o podjęcie stosowych czynności przepisanych prawem kanonicznym, co *nota bene* uczynił.

¹⁵ Por. P. Skonieczny, *Przestępstwo kanoniczne naruszenia przepisów*, s. 63 i przywołana w przyp. 9 literatura.

¹⁶ Wstęp, w: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej. Instrukcja*, 4.08.2002, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_cclergy_doc_20020804_istruzione-presbitero_pl.html#_ftnref65, Wstęp.

ABSTRACT

Canonical consequences of a parish priest's failure to collect registered mail using a case example

The paper deals with the canonical consequences of the pastor's failure to collect registered mail addressed to the parish. The purpose of the article is to evaluate from the point of view of canon law such omission of this organ and representative of the parish. The authors point out the disciplinary torts (failure to fulfill duties faithfully, failure to represent the parish, failure to cooperate with the Data protection officer for the Church) and criminal torts (the crime of abuse or neglect of office) that can be attributed to the pastor. The conclusion is that the pastor's failure to collect mail can bring negative consequences for him.

Keywords: church administration, data protection, Data protection officer for the Church, correspondence, disciplinary torts, criminal torts

ABSTRAKT

Kanoniczne konsekwencje nieodbierania przesyłek poleconych przez proboszcza na przykładzie przypadku

Artykuł dotyczy kanonicznych konsekwencji związanych z nieodbieraniem przez proboszcza przesyłek poleconych adresowanych do parafii. Celem artykułu jest ocena z punktu widzenia prawa kanonicznego takiego zaniechania tego organu i reprezentanta parafii. Autorzy wskazują na delikty dyscyplinarne (niewypełnianie wiernie obowiązków, niereprezentowanie parafii, brak współpracy z Kościelnym Inspektorem Ochrony Danych) oraz karne (przestępstwo nadużycia albo zaniedbania urzędu), które można przypisać proboszczowi. Wniosek jest następujący: nieodbieranie poczty przez proboszcza może skutkować dla niego negatywnymi konsekwencjami.

Słowa kluczowe: administracja kościelna, ochrona danych, Kościelny Inspektor Ochrony Danych, korespondencja, delikty dyscyplinarne, delikty karne

BIBLIOGRAFIA

1. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–317, tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 r. Zaktualizowany przekład na język polski, zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski*, Poznań 2022.
2. Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., „Akta Konferencji Episkopatu Polski” (2018) nr 30, s. 31–54.
3. Jougan A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Poznań–Warszawa–Lublin 1958.
4. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej. Instrukcja*, 4.08.2002, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_cclergy_doc_20020804_istruzione-presbitero_pl.html.
5. Kroczek P., *Parafia w optyce katolickiej i luterańskiej. Studium teologiczno-prawne*, Kraków 2017.
6. Krukowski J., Kaleta P., *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 4: *Księga VI. Sankcje karne w Kościele*, red. J. Krukowski, Poznań 2022.
7. Lempa F., *Przestępne nadużycie władzy kościelnej w prawie powszechnym Kościoła łacińskiego*, Lublin 1991.
8. Millot G., *La négligence dans l'exercice des charges. Approche en droit canonique penal*, Roma 2014.
9. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum Christus Dominus* de pastorali Episcoporum, 28.10.1965, „Acta Apostolicae Sedis” 58 (1966), s. 673–696; tekst łacińsko-polski: Sobór Watykański II, *Dekret o apostolskich zadaniach biskupów Kościoła „Christus Dominus”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2008, s. 362–407.
10. Skonieczny P., *Przestępstwo kanoniczne naruszenia przepisów Kościoła w Polsce o ochronie danych osobowych. Komentarz do art. 42 ust. 2–4 dekretu KEP z 13 marca 2018 roku*, „Annales Canonici” 16 (2020) nr 1, s. 59–106.
11. Szaftrowski E., *Pozycja proboszcza w prawie kodeksowym*, „Prawo Kanoniczne” 35 (1992) nr 1–2, s. 35–69.
12. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1966.